

MUSIQIY BILIM, MALAKA VA KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH METODLARI

*Andijon davlat pedagogika instituti
Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti
Musika ta'lim yo'nalishi 202-guruh talabasi
Saydasheva Nazokat Alijonovna*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada musiqiy bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni, pedagogik yondashuvlar, o'qitish metodlari, innovatsion texnologiyalar, musiqiy eshituv, ritm, vokal va ijrochilik malakalarining rivojlantirilishiga doir nazariy va amaliy tavsiyalar keng yoritilgan. Maqola musiqiy ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi asosiy metodlarni o'z ichiga oladi.

KIRISH

Musiqiy ta'lim insonning estetik dunyoqarashi, ma'naviy madaniyati va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik jarayondir. Musika inson ruhiyatiga bevosita ta'sir qiluvchi san'at bo'lib, uni o'zlashtirish jarayoni ham murakkab, bosqichma-bosqich shakllanadigan jarayondir. Musiqiy bilim, malaka va ko'nikmalar o'quvchilarda o'z-o'zidan shakllanmaydi; ular o'qituvchining puxta metodlari, rejalashtirilgan mashg'ulotlar, amaliy mashqlar, eshituv va ritm mashqlari orqali tarkib topadi.

Bugungi kunda musiqiy ta'lim davlat ta'lim standartlari asosida yanada takomillashib bormoqda. O'quvchilarda nota savodi, xonandalik, ritm feeling, musiqiy ijrochilik, tinglab idrok etish, musiqiy tafakkur kabi qobiliyatlarni shakllantirish – musika o'qituvchisining eng muhim vazifalaridan biridir.

ASOSIY QISM

1. MUSIQIY BILIM TUSHUNCHASI VA UNING AHAMIYATI

Musiqiy bilim o'quvchining nazariy tayyorgarligini tashkil etadi. U musiqaning mohiyatini tushunish, musiqiy asarlarni idrok etish, ularni tahlil qilish va ijro etish jarayonini ongli ravishda tashkil etishda asos bo'lib xizmat qiladi. Musiqiy bilim quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- nota yozuvi va nota savodi asoslari;
- musiqiy janr va shakllar haqida ma'lumot;
- kompozitorlar hayoti va ijodi;
- ritm, temp, dinamika, lad, metronom kabi tushunchalarni anglash;
- musiqiy asar tuzilishini tahlil qilish.

Musiqiy bilimlar o'quvchilarni nazariy jihatdan mustahkamlaydi, ijrochilik mahorati uchun poydevor yaratadi va musiqani ongli idrok etishga yordam beradi.

2. MALAKA VA KO'NIKMALAR TUSHUNCHASI

Musiqiy malaka – o'quvchining takroriy mashqlar orqali avtomatlashtirilgan amaliy faoliyati. Masalan:

- notalarni tezda topish;
- ritmni to'g'ri bajarish;
- vokal mashqlarini aniq bajarish;
- cholg'uda to'g'ri qo'l texnikasini qo'llash.

Musiqiy ko'nikma esa malakadan kelib chiqadigan ijodiy-amaliy qobiliyatdir. U o'quvchining musiqani mustaqil idrok etish, ijro etish va tahlil qilish darajasini belgilaydi.

Malaka va ko'nikma bir-biri bilan uzviy bog'liq. Malaka muntazam mashqlar orqali shakllansa, ko'nikma o'quvchining musiqiy tafakkuri, eshituv qobiliyati va ijodiy yondashuvi natijasida paydo bo'ladi.

3. MUSIQIY BILIM, MALAKA VA KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH METODLARI

3.1. Og'zaki bayon metodi

Bu metod o'qituvchining mavzuni izohlab berishi orqali amalga oshadi. Nazariy ma'lumotlar, kompozitorlar hayoti, musiqiy janrlar, asarlar mazmuni o'quvchilarga tushunarli shaklda yetkaziladi. Og'zaki bayon darsning kirish qismida eng samarali usullardan biridir.

3.2. Ko'rgazmali metodlar

Musiqi darsida ko'rgazmalilik o'quvchida tasavvurni kengaytiradi. Ko'rgazmali vositalarga quyidagilar kiradi:

- audio va video materiallar;
- nota misollari;
- cholg'u asboblari;
- grafik sxemalar;
- interaktiv materiallar.

3.3. Amaliy mashq metodi

Amaliy mashqlar musiqiy ta'limning eng asosiy qismidir. O'quvchilar quyidagi mashqlarni bajaradilar:

- ritmik mashqlar;
- vokal mashqlar;
- nafas mashqlari;

- ansambl mashqlari;
- cholg‘u chalish texnikasi bo‘yicha mashqlar.

Amaliy mashqlar orqali eshituv, ritm, xonandalik va ijrochilik malakalari shakllanadi.

3.4. Tinglash (idrok) metodi

O‘quvchilar musiqani tinglash orqali kuy, ritm, dinamika va kayfiyatni idrok qiladilar.

Tinglash jarayonida:

- musiqiy obrazlar shakllanadi;
- eshituv faollashadi;
- tahlil qilish ko‘nikmasi rivojlanadi;
- musiqaga estetik munosabat shakllanadi.

3.5. Interfaol metodlar

Bugungi ta’lim jarayonida quyidagi interfaol metodlar keng qo‘llaniladi:

- “Aqliy hujum”
- “Blits savol-javob”
- “Insert”
- “Bahs-munozara”
- “Klaster”

Interfaol metodlar darsni jonli, tezkor va qiziqarli qiladi.

3.6. Innovatsion texnologiyalar

Zamonaviy texnologiyalar musiqiy ta’limda katta ahamiyatga ega:

- virtual pianino dasturlari;
- karaoke dasturlari;
- musiqiy diktant uchun mobil ilovalar;
- interaktiv testlar;
- kompyuter dasturlari (“MuseScore”, “Perfect Ear” va boshqalar).

4. MUSIQIY ESHITUVNI RIVOJLANTIRISH METODLARI

Musiqiy eshituv – o‘quvchining musiqadagi tovush balandligini, davomiyligini, ohangini, ritmini ajrata olish

qobiliyatidir. Eshituvni rivojlantirish uchun:

- intervallarni farqlash mashqlari;
- ritmik topshiriqlar;
- musiqiy diktantlar;
- tonallikni aniqlash mashqlari;

- intonatsiya mashqlari o‘tkaziladi.

5. RITM KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Ritm — musiqaning asosiy unsurlaridan biridir. Ritmik mashqlar o‘quvchida harakat va musiqaning uyg‘unligini ta’minlaydi. Ritmni rivojlantirish uchun:

- chapak bilan ritm bajarish;
- metronom bilan mashqlar;
- guruhli ritmik o‘yinlar;
- harakatli mashqlar;
- raqs elementlarini qo‘llash.

6. XONANDALIK VA XOR METODLARI

Xonandalik malakalari:

- to‘g‘ri nafas olish;
- vokal diapazonni nazorat qilish;
- rezonatorlardan foydalanish;
- ifodali kuylash;
- diksiya mashqlari.

Xor mashg‘ulotlarida:

- ovozlarni moslashtirish;
- unisonni shakllantirish;
- ansamblni uyg‘unlashtirish;
- jamoaviy kuylash ko‘nikmasini rivojlantirish.

XULOSA

Musiqiy bilim, malaka va ko‘nikmalarni shakllantirish uzviy jarayon bo‘lib, bunda o‘qituvchining mahorati, metodik yondashuvi, innovatsion texnologiyalardan foydalanishi katta ahamiyat kasb etadi. Musiqa o‘quvchiga nafaqat bilim beradi, balki uning ruhiy olamini boyitadi, estetik didini oshiradi va ijodiy fikrlashga yo‘naltiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev F. Musiqiy tarbiya metodikasi. – Toshkent, 2019.
2. Karimova N. Musiqa o‘qitish metodikasi. – Toshkent, 2021.
3. Xodjayeva D. Musiqiy savod asoslari. – Toshkent, 2018.
4. O‘zbekiston Respublikasi DTS, 2023.
5. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo‘yicha qo‘llanmalar.